

Skriftlige redegørelser

(Redegørelserne er optrykt i den ordlyd, hvori de er modtaget).

Redegørelse af 10/12 97 om Dansk Olie og Naturgas m.v., dets virksomhed, planer og finansiering.

(Redegørelse nr. R 6).

Miljø- og energiministeren (Ole Løvig Simonsen, fg.):

Dansk Olie og Naturgas A/S (DONG) skal hvert år i henhold til Lov om Dansk Olie og Naturgas A/S m.v. udarbejde en redegørelse til Folketinget for selskabet og dets datterselskabers virksomhed i det forløbne år samt for selskabets planer for fremtidige aktiviteter og finansiering af disse. I tilknytning til DONG's redegørelse afgiver miljø- og energiministeren en redegørelse til Folketinget.

DONG KONCERNENS ØKONOMI

Regeringen ser med tilfredshed på udviklingen i DONG koncernens økonomi. Koncernen har i de senere år haft et stigende overskud før skat. Også overskuddet for 1997 forventes at stige i forhold til tidligere. Således var overskuddet i første halvår af 1997 ca. 33 % større end overskuddet i første halvår af 1996. Overskuddet for 1996 var i alt 1.168 mio. kr. Den fortsatte positive udvikling i overskuddet skyldes i væsentlig grad en større afsætning af naturgas og højere salgspriser.

Koncernens gæld var pr. 30. juni 1997 nedbragt til 5,3 mia. kr. mod 5,5 mia. kr. pr. 30. juni 1996. Samtidig steg egenkapitalen fra 3,6 mia. kr. pr. 30. juni 1996 til 4,2 mia. kr. pr. 0. juni 1997.

Der blev i 1997 udbetalt et udbytte til staten på 600 mio. kr. Heraf er 250 mio. kr. ekstraordinært udbytte som følge af, at der ikke fra 1. januar 1997 er sket en begrænsning i den indirekte statsstøtte til gasselskaberne, som forudsat ved vedtagelsen af Finansloven for 1997.

Udbyttet til staten i 1996 var 488 mio. kr. Med Folketingets vedtagelse i maj måned af Lov om ændring af lov om afgift af naturgas og bygas, der begrænser støtten til gasselskaberne, samt indgåelse af en tillægsaftale i oktober mellem DONG og de regionale naturgasselskaber til den eksisterende gasaftale forventes DONG

koncernen også i de nærmest kommende år at give et betydeligt overskud. Udviklingen i den fremtidige økonomi for naturgasforretningen vil herefter i høj grad afhænge af resultatet af de forventede ændringer i markedssituationen på det europæiske gasmarked som følge af et kommende EU gasdirektiv.

Regeringen finder det positivt, at koncernen inden for et til to år vil få indtægter fra egen produktion af olie og naturgas i den danske del af Nordsøen. Koncernens indtjening vil dog fortsat i de nærmeste år hovedsageligt være baseret på naturgasforretningen.

Koncernen står inden for de næste tre til fire år overfor betydelige investeringer. Disse omfatter etableringen af en ny 300 km lang gasrørledning fra det nye Syd Arne felt til DONG's gasbehandlingsanlæg ved Nybro, deltagelsen i udbygningen af felterne Lulita, Siri og Syd Arne, og investering i efterforskningsaktiviteter. Samlet forventer koncernen investeringer på omkring 4 mia. kr. Herudover kan der senere vise sig behov for yderligere udbygning af infrastrukturen i forbindelse med nye gasleverancer og transit af gas. Koncernen forventer at kunne finansiere en væsentlig del af investeringerne med egenkapital. Resten finansieres ved optagelse af lån.

UDVIKLINGEN PÅ NATURGASOMRÅDET

Dansk Naturgas A/S' (DANGAS) salg af naturgas fortsatte i 1997 stigningen fra de seneste år. Selskabets totale afsætning forventes fra 1996 til 1997 at stige med over 25 % til ca. 6,8 mia. m³. Salget i Danmark forventes i samme periode at stige med godt 0,2 mia. m³ til ca. 3,7 mia. m³, mens eksporten forventes at stige med 1,3 mia. m³ til ca. 3,1 mia. m³. Det er især eksportsalget til Tyskland, der i henhold til den indgåede kontrakt fra 1993 er steget i 1997. DANGAS har af hensyn til forsyningen til det danske marked og indenfor rammerne af den indgåede kontrakt aftalt at reducere eksporten til Tyskland for de kommende år, så niveauet på 2,5 mia. m³ naturgas for perioden 1997-2012 først nås i oktober 1999.

I de kommende år forventes der et stigende indenlandsk forbrug af naturgas. Således forventes efterspørgslen at runde 5 mia. m³ årligt indenfor en fem-årig periode. Naturgassens andel af det samlede energiforbrug, der i 1996 udgjorde 17 %, skønnes med det forventede øgede salg at øges til 30 % omkring år 2005.

EU Gasdirektivet

I forbindelse med forhandlingerne om EU gasdirektivet lægger regeringen vægt på, at der sker en afbalanceret markedsåbning, der tilgodeser miljø, forsyningssikkerhed og forbrugerbeskyttelse. Yderligere lægger regeringen vægt på, at åbningen af det danske naturgasmarked sker gradvis, og i takt med, at der sker en tilsvarende parallel åbning i andre lande. Regeringens synspunkter er tilgodeset idet nuværende forslag til gasdirektiv, hvorfor regeringen ser positivt på en kommende åbning af gasmarkedet.

Opnås der en fælles holdning til EU-gasdirektivet i indeværende år, vil et realistisk tidspunkt for implementeringen i den danske lovgivning være i begyndelsen af år 2000.

Regeringen lægger vægt på, at DANGAS også efter år 2000 vil kunne optræde konkurrencedygtigt på et åbent europæisk gasmarked. Dette forudsætter, at der tages hensyn til de take-or-pay kontrakter, som DANGAS har indgået ved køb af naturgas, idet DANGAS ellers ville kunne risikere at skulle betale for gas, som ikke kan afsættes. Dette forudsætter ligeledes, at DANGAS får adgang både til det danske og udenlandske marked på lige vilkår med andre aktører på markedet.

I første omgang forventes det alene at være de største industrikunder og el- og varmeproducerende anlæg, der opnår markedsadgang. En åbning af markedet for de regionale naturgasselskaber er u hensigtsmæssig, så længe disse selskaber modtager en betydelig støtte fra staten. Således vil konkurrence mellem naturgasselskaberne på det danske marked kunne ske på basis af statslig støtte.

Omlægning af støtten til de regionale naturgasselskaber

Folketinget vedtog i maj 1997 Lov om ændring af Lov om afgift på naturgas og bygas (bundfradragsloven). Med loven pålægges naturgas en afgift, svarende til 75 % af olieafgiftsniveauet. De regionale selskaber belastes kun delvist af afgiften. Dette sker ved, at de naturgasmængder, der er omfattet af 4. juni-aftalen mellem DANGAS og de regionale selskaber, friholdes for virkningerne af afgiftsforhøjelsen ved, at selskaberne indrømmes et bundfradrag i afgiftsbetalingen.

Omlægningen af støtten er et første vigtigt skridt i tilpasningen af den danske naturgassektor til det kommende åbne naturgasmarked i

EU. Endvidere skal loven ses i lyset af den positive udvikling i de regionale selskabers økonomi og at selskaberne set under ét har påbegyndt afviklingen af nettogælden. Den stigende naturgasafsætning bevirker, at den indirekte støtte gennem den hidtidige afgiftsfritagelse af naturgassen ville stige fra de nuværende ca. 2,8 mia. kr. til ca. 3,2 mia. kr. årligt i år 2001. Dermed ville støtten overstige, hvad der er nødvendigt for at sikre en fornuftig sammenhæng i selskabernes økonomi. Med loven reduceres støtten til de regionale selskaber med i størrelsesordenen 600 mio. kr. årligt i perioden 1998-2000.

Regeringen forhandlede gennem næsten 2 år med de regionale naturgasselskaber om en omlægning af støtten til selskaberne. Regeringen havde meget gerne set en forhandlingsløsning med de regionale gasselskaber. Det har imidlertid ikke været muligt at nå frem til en aftale, selv om regeringen har strakt sig meget langt i forhandlingerne. Regeringen fremsatte derfor som en midlertidig løsning bundfradragsloven. Loven vil først kunne træde i kraft, når Europa-Kommissionens godkendelse af loven foreligger.

I oktober 1997 indgik DANGAS og de regionale selskaber en principaftale om en tillægsaftale til 4. juni-aftalen, der omfatter naturgasmængder, der ligger uden for 4. juni-aftalens mængder på ca. 2,6 mia. m³ årligt. Regeringen finder det glædeligt, at der har kunnet opnås enighed om et aftalegrundlag. Tillægsaftalen træder i kraft på det tidspunkt, hvor bundfradragsloven træder i kraft og gælder frem til en markedsåbning, dog senest den 31. december 2000.

Med bundfradragsloven og den nye aftale er der skabt en samlet afklaring for gasselskabernes økonomi frem til udgangen af år 2000. Når indholdet af det endelige gasdirektiv kendes, må det overvejes, hvorledes den danske gasssektor kan stå bedst muligt rustet til et kommende åbent gasmarked. I den forbindelse må det ligeledes overvejes, hvorvidt den nuværende struktur er den mest hensigtsmæssige. Det vil ligeledes være nødvendigt at se på de regionale selskabers støttebehov efter år 2000.

Regeringen vil i forbindelse hermed lægge afgørende vægt på, at der etableres en ordning, som inden for en afstukket tidsramme giver mulighed for at løse de regionale selskabers særlige gældsproblem. I lighed med bundfradragsloven vil en fortsat støtte til de regionale

selskaber efter år 2001 kræve Europa-Kommis- sionens godkendelse.

Køb af naturgas

DANGAS forventer, at der med den forventede vækst i det indenlandske naturgasforbrug og de eksisterende gassalgsaftaler vil være behov for yderligere leverancer på en til to mia. m³ naturgas årligt inden for to til tre år. Når den inden- landske gasproduktion forventes at falde fra år 2005 vil behovet for yderligere leverancer stige.

I sommeren 1997 indgik DANGAS en aftale med Amerada Hess gruppen om køb af gas fra Syd Arne feltet, der forventes i produktion i 1999. Gassen, der forventes at blive på 600-700 mio. m³ pr. år, vil blive transporteret i land via den nye søledning. Ligeledes forventes indgået aftale om køb af mindre mængder gas fra Sta- toil-gruppens del af Lulita feltet, som forventes i produktion i 1998.

Disse nye mængder forventes ikke at kunne dække den forventede efterspørgsel efter natur- gas. DANGAS undersøger derfor, om der er mulighed for på tilfredsstillende vilkår at frem- rykke allerede købte leverancer fra Dansk Undergrunds Consortium (DUC). Endvidere forhandler DANGAS med det norske Gasfor- handlingsudvalg (GFU) om køb af norske lever- ancer fra omkring år 2000. Fremtidige forsyn- ingsruter for eventuelle gasleverancer fra Nor- ge til Danmark er endnu uafklarede.

Samtidig med at DANGAS forhandler om yderligere leverancer af naturgas, forhandler det polske gasselskab med GFU om norske gas- leverancer. En evt. gaskontrakt mellem Polen og Norge kan afhængig af den valgte forsynings- rute få betydning for transit af norsk gas gen- nem Danmark, og Danmark vil gennem en sådan forbindelse evt. kunne få adgang til de russiske gasreserver. Spørgsmålet om transit af norsk gas gennem Danmark er inddraget i DANGAS' forhandlinger med GFU.

Forsyningssikkerhed og lagre

Regeringen, Venstre og Centrum-Demokraterne indgik i juni måned en aftale om etablering af en ny 300 km lang gasrøledning fra Nordsøen. Med ledningen øges den samlede transport- kapacitet til ca. 12 mia. m³ pr. år. Dette er en forøgelse af transportkapaciteten fra Nordsøen på knap 50 %.

I tilknytning til beslutningen om etablering af den nye gasrøledning indgik DANGAS i som- meren 1997 en nødforsyningsaftale med DUC.

Aftalen indebærer, at DUC's installation på Harald feltet kobles til den nye Syd Arne led- ning, hvorved det bliver muligt at omdirigere naturgas fra DUC's øvrige felter til den nye rør- ledning ved uheld på den eksisterende.

Etableringen af den nye infrastruktur i Nord- søen med en dublering af rørledningen til land og den nye nødforsyningsaftale med DUC medfører en øget forsyningssikkerhed, således at behovet for at tage et nyt naturgaslager i Tønder i brug – med de nuværende forventede stigninger i naturgasforbruget – udskydes til tidligst om 10 år. Forligsparterne vil løbende følge udviklingen i naturgasforbruget, forsyn- ingssituationen og lagerbehov med henblik på at træffe den endelige beslutning om etablering af lageret, dersom det ud fra en samlet vurde- ring er hensigtsmæssigt.

EFTERFORSKNING OG PRODUKTION

Dansk Olie og Gasproduktion A/S (DOPAS) udøver statsdeltagelsen i alle konsortier, der har fået tilladelse til olie- og gasefterforskning i Danmark siden 1984. Det er tilfredsstillende, at der i 1997 har kunnet meddeles 5 nye tilladelser til efterforskning og indvinding, hvor DOPAS har fået en fast betalende andel på 20 %. Tilde- lingen er sket på grundlag af den såkaldte »åben dør« procedure. Efterforskningsaktivi- terne i de nye tilladelser er indledt i november 1997.

I september måned blev 5. udbudsrunde åbnet med henblik på, at nye tilladelser kan meddeles i foråret 1998. Regeringen har i den forbindelse lagt vægt på, at efterforskningsakti- viteten på dansk område opretholdes med hen- blik på, at eventuelle nye fund kan forlænge den periode, hvor Danmark er selvforsynende med olie og gas. Runden omfatter ligesom 4. udbudsrunde det ikke-koncessionsbelagte område i Centralgraven og tilstødende områ- der. Olieselskabernes interesse for dette område er blevet forstærket efter Siri fundene. Interes- sen for nye koncessioner vurderes at være lige- så stor som i 4. udbudsrunde. Det må derfor forventes, at udbudsrunderen fører til, at DOPAS bliver deltager i en række nye koncessioner, som fører til yderligere efterforskningsaktivi- ter med mulighed for nye fund og dermed ind- tægter for selskabet.

DOPAS vil få en betalende andel på 20 % i alle tilladelser. I tilfælde hvor to eller flere ansø- gergrupper vurderes at stå lige i forhold til

udvælgelseskriterierne, vil den endelige udvælgelse blive foretaget på grundlag af et supplerende tilbud om forøgelse af DOPAS' statsandel, hvis produktionen fra nye fund forventes at overstige bestemte produktionsgrænser (en såkaldt glideskala). DOPAS vil, hvis der gøres fund, få en stemmeandel i det pågældende konsortium svarende til andelen i henhold til glideskalaen, dog højst 30 %.

DOPAS deltager i udbygningen af Lulita, Siri og Syd Arne felterne. DOPAS' andel af investeringerne i udbygninger vil blive finansieret ved egenkapital, indskud fra moderselskabet og ved eksterne lån.

Efter forelæggelse for Folketingets Energipolitiske Udvalg er DOPAS' vedtægter i 1997 blevet ændret, således at selskabet kan deltage i efterforskning og indvinding af olie og gas i grænseområder til Danmark (inkl. Grønland og Færøerne). DOPAS får derved mulighed for at drage nytte af, at der er en række steder er mulighed for at påvise nye forekomster i grænseområder til Danmark på grundlag af viden, som selskabet opnår ved deltagelse i efterforskning på dansk område.

Efterforskningsaktiviteterne på Grønland er i 1997 efter forelæggelse for Folketingets Energipolitiske Udvalg overført til et nystiftet grønlandsk indregistreret selskab Dansk Olie og Naturgas, Grønland A/S. På grundlag af en koncession, som blev meddelt ultimo 1996, er efterforskningsaktiviteterne blevet indledt i 1997.

Samarbejdet mellem DOPAS, Amerada Hess, Lasmo og Norsk Hydro om vurdering af det færøske område er fortsat og intensiveret i 1997 med henblik på den forventede kommende udbudsrunde ved Færøerne.

DONG's datterselskab Dansk Olie og Naturgas, Litauen A/S er medejer af Minijos Nafta, som har en koncession i det vestlige Litauen. DONG har besluttet at deltage i udbygningen af det felt, som der i en periode er foretaget prøveproduktion fra. Deltagelsen i udbygningen vurderes at kunne ske på et kommercielt grundlag, og projektet vurderes at give en tilfredsstillende forrentning, samt indebærer en begrænset økonomisk eksponering. Dansk Olie og Naturgas, Litauen A/S' deltagelse i udbygningen er forelagt for Folketingets Energipolitiske Udvalg.

OLIETRANSPORT

Dansk Olierør A/S (DORAS) driver olierørledningen mellem Gorm feltet og Fredericia. I 1996 blev der transporteret 12,1 mio. m³ olie gennem rørledningen. Det er 1,3 mio. m³ mere end i 1995.

Med de foreliggende reservationer til rørledningen vil transporten stige igen i 1997 og 98 for derefter at falde i de efterfølgende år. På den baggrund sker der i løbet af 1997 en udbygning af olierørledningens kapacitet fra 250.000 tdr./dag til ca. 270.000 tdr./dag. Erfaringer viser imidlertid, at der løbende sker forøgelse af reservationerne i rørledningen som følge af udbygninger af nye felter og videreudbygning af eksisterende. Det må derfor antages, at det nuværende produktionsniveau fra de felter, der er tilsluttet rørledningen, vil kunne opretholdes i hvert fald i de nærmeste år.

I juni måned vedtog Folketinget en ændring af Rørledningsloven, som er grundlaget for DORAS' virksomhed. Med ændringen blev det præciseret, at der også ved en undtagelse fra pligten til at tilslutte sig og til at transportere olie i rørledningen fastsættes vilkår om, at der skal betales en afgift på 5 % af værdien af den omfattede produktion til staten. Energistyrelsen har efterfølgende meddelt dispensation for tilslutnings- og transportpligten for Siri og Syd Arne felterne med vilkår om betaling af en 5 %'s afgift.

Lulita feltet, som strækker sig over A.P. Møllers eneretsbevilling fra 1962 og tilladelserne 7/86 og 1/90, forventes at komme i produktion i 1998. Lulitadelen af tilladelse 7/86 og tilladelse 1/90 indehaves af Statoil-gruppen. Der vil således komme nye brugere af rørledningen, der hidtil alene har været benyttet af DUC. Det medfører, at der skal indgås nye aftaler mellem DORAS og henholdsvis DUC og Statoilgruppen om rettigheder og pligter i forbindelse med transport gennem rørledningen. Ved myndighedsgodkendelsen af disse aftaler vil der blive lagt vægt på, at aftalerne i videst muligt omfang stiller brugerne ens, og at samme type aftale vil kunne indgås med eventuelle senere nye brugere af rørledningen. Bekendtgørelsen med de nærmere regler om betaling for brug af rørledningen vil blive revideret som følge af den nye situation med flere brugere.

GEOTERMI

I forbindelse med den seneste energihandlingsplan *Energi 21* nedsatte regeringen et udvalg for at undersøge mulighederne for udnyttelse af geotermisk energi i den danske energiforsyning på såvel kort som på langt sigt.

DONG har siden 1978 haft tilladelse til efterforskning og indvinding af geotermisk energi i Danmark. Selskabet deltager derfor i udvalgsarbejdet.

Udvalgets foreløbige vurderinger tyder på, at det på kort sigt kan være interessant at undersøge mulighederne for geotermi i Københavnsområdet, herunder i områder hvor der i dag ikke er koncession. Udvalgsarbejdet forventes færdiggjort primo 1998.

MILJØMÆSSIGE KONSEKVENSER

Det indgår i DONG's målsætning at drive virksomheden på en måde, der i videst muligt omfang tager hensyn til miljøet. Løbende arbejder koncernen på at nedsætte miljøbelastningen og øge sikkerheden. Fra regnskabsåret 1995 har DONG offentliggjort grønne regnskaber og i tilknytning hertil en samlet miljøredegørelse for hele koncernen.

Ved større anlægsarbejder, f.eks. den nye naturgasledning fra Nordsøen, udarbejdes der, som en del af myndighedsbehandlingen, en vurdering af projektets virkning for miljøet (VVM-redegørelse).

Det stigende forbrug af naturgas indgår i regeringens politik med henblik på at reducere udledningen af CO₂. På grund af de stigende mængder olie og gas, som DONG transporterer, stiger dog også energiforbruget og emissionerne herfra. Koncernens energiforbrug og emissioner pr. transporteret energimængde har stort set været uforandret gennem de sidste par år. DONG koncernens egne CO₂ emissioner udgør i dag knap 0,2 % af Danmarks samlede CO₂ emissioner.

_____

Hermed slutter redegørelsen.

_____

Skriftlig redegørelse

Redegørelse af 12/12 97 om folkehøjskolerne
(Redegørelse nr. R 7).

Undervisningsministeren (Ole Vig Jensen):

I. ET DANMARK MED FOLKEHØJSKOLER

Det er svært at forestille sig Danmark uden folkehøjskoler. Gennem mere end 150 år har vi vænnet os til, at højskolerne er en del af vor hverdag. De er en del af den danske kulturarv og med til at placere os på verdenskortet. Højskoleidéen er dog ikke blot historie. Den rummer fortsat rige muligheder for udvikling i forhold til den omkringliggende verden. Også i det højteknologiske informationssamfund er et højskoleophold en god ting at have med i bagagen på rejsen mod fremtiden.

Hvis man interesserer sig bare en smule for højskolehistorie, bliver man hurtigt klar over, at hvad der er sket på disse skoler, altid har været et personligt anliggende for de mennesker, der har været indblandet, hvad enten de har været lærere eller elever. Og netop derfor er det aldrig blevet ligegyldigt. Højskolerne har da også altid haft deres opgave til debat. I den forbindelse har hver enkelt af landets folkehøjskoler altid villet insistere på at være helt sin egen. Det skal der ikke ændres på.

Derfor skal staten heller ikke anvise, hvordan indholdet i fremtidens højskole skal være. Det skal højskolerne nok selv finde ud af. Staten lægger derimod rammerne for det tilskud, som skal være grundlaget for, at højskoleidéen fortsat kan føres ud i livet.

Det handler denne redegørelse om. Udgangspunktet tages i højskolens historie og et rids af det samfund, som højskolen skal virke i nu og fremover. Herefter stilles en række spørgsmål. Svarene herpå kan udgøre grundlaget for, hvordan statens tilskud til højskolerne fremover skal fordeles mellem skolerne.

Kulturarven

Den danske folkehøjskole startede for over 150 år siden i Rødding i Sønderjylland. Dermed opstod den skoleform, som har vakt opsigt over hele verden. Og hvorfor det?

Der findes nok mange gode forklaringer, men det skyldes nok især skoleformens betydning

for opbygning af det danske folkestyre, hvor omdrejningspunktet er samtalen.

Baggrunden for de første folkehøjskoler var Grundtvigs tanker om oplivelse og oplysning af bønderne, så de kunne deltage i de demokratiske forsamlinger og landbrugets tekniske udvikling. Dertil kom den nye nationale bevidsthed, som især gjorde sig gældende i spørgsmålet om Sønderjylland. De første elever kom på folkehøjskolerne med få års skolegang bag sig for at blive fagligt dygtige i grundlæggende skolefag. Den erhvervsfaglige undervisning fyldte også meget mere end nu.

På trods af fagligheden vidste højskoleforstanderne, at skulle eleverne nå deres mål, var forudsætningen, at de opnåede en åndelig selvstændighed og frimodighed. Ellers ville skolearbejdet ikke lykkes.

»Først oplive, så oplyse«, sagde Christen Kold, som var en af de første og mest kendte skolegrundlæggere. »Man skal have lyst til at blive undervist, hvis det skal have nogen betydning.«

Udformningen af skolerne blev hurtigt den, vi kender i dag: en fri skole og en kostskole med et hjemligt præg, hvor der var tæt samliv mellem lærerne og eleverne. Det vigtigste virkemiddel var samtalen mellem lærer og elev, eleverne indbyrdes og lærerne imellem.

Hovedparten af højskolerne fik i de første 100 år et kristeligt præg og blev en væsentlig del af bøndernes sociale, økonomiske og politiske frihedskamp. Mange kirkelige retninger oprettede deres egne højskoler, og navnlig Indre Mission, der var blandt de første, grundlagde en række skoler, som fik stor betydning for denne bevægelse.

Med industrialiseringen omkring 1870 begyndte nye omvæltninger i samfundet. Arbejderne i de voksende byer kom til at stå over for de samme problemer, som bønderne havde oplevet en menneskealder før. Arbejderbevægelsen har ind i dette århundrede startet egne højskoler, som har haft stor betydning for grundskolingen af ledere i både parti og fagbevægelse, og deltagerne har bidraget til det gode samarbejde på danske arbejdspladser.

Siden 1920 er der oprettet en halv snes gymnastik- og idræts højskoler, hvor der er lagt stor vægt på et enkelt fag eller en faggruppe. Disse skoler udgør en væsentlig gruppe inden for højskolen – ikke mindst i de senere årtier, hvor de har haft en stærk tiltrækningskraft på de unge. På flere skoler kan man i sammenhæng